

Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-018-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (ш. Душанбе, хиёбони Рудакӣ, 17.)

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Абдуллозода Аҳтам Рустам дар мавзӯи “Шартномаҳои консессионӣ: дурнамо ва рушд» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.03. – Ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ).

Қобили зикр аст, ки имкониятҳои васеъ ва афзалиятнок дар татбиқи амалии лоиҳаҳои муштарак байни давлат ва баҳши хусусӣ то ҳанӯз ба пуррагӣ истифода бурда намешаванд, ки ин аз як тараф аз номукамал будани заминаҳои меъёрию ҳуқуқӣ ва таҷрибаи амалӣ вобастагӣ дошта бошад, аз ҷониби дигар ба набудани таҳқиқоти илмӣ асосноккунандаи манфиатнокии чунин шакли ҳамкорӣ дарак медиҳад.

Аз ин нуқтаи назар мавзӯи интихобшудаи кори диссертатсионӣ “Шартномаҳои консессионӣ: дурнамо ва рушд” дар шароити имрӯзаи Тоҷикистон хело мубрам буда, асосҳои илмӣ назариявӣ ба имзорасонӣ ва амалигардонии чунин шакли шартномаҳоро, ки яке аз таҷрибаҳои хуби ҳамкориҳои давлат ва баҳши хусусӣ мебошад, мубрам мегардонад.

Дар муқаддимаи диссертатсия мубрамии мавзӯи таҳқиқот асоснок гардида, дараҷаи воқеии таҳқиқи мавзӯи илмӣ ва робитаи он бо барномаҳои илмӣ муайян, мақсаду вазифаҳо мушаххас, объект, мавзӯ ва давраи таҳқиқот тавсиф шуданд. Инчунин, асосҳои назариявӣю методологии таҳқиқот дақиқ ва навгониҳои илмӣ таҳқиқот шарҳ дода шуда, нуқтаҳои асосии барои ҳимоя пешниҳодшаванда бо дарназардошти аҳамияти назариявӣ ва амалии онҳо тавсиф гардидаанд.

Боби якуми таҳқиқоти диссертатсионӣ - “Заминаҳои объективӣ танзими ҳуқуқии муносибатҳои консессионӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” номгузорӣ ва аз ду зербоб иборат буда, дар қисмати аввал заминаҳои рушди шартномаҳои консессионӣ, ҳамчун шакли муносибат байни давлат ва сармоягузори хусусӣ ва дар зербоби дуюм асосҳои ҳуқуқии танзими муносибатҳои консессионӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд.

Дар зербоби якуми боби якум “Заминаҳои рушди шартномаҳои консессионӣ, ҳамчун шакли муносибат байни давлат ва сармоягузори хусусӣ” равандҳо ва таҷрибаи ҷаҳонии татбиқи шартномаҳои консессионӣ ва манфиатнокии истифодаи ин модели ҳамкориҳои давлат бо бахши хусусӣ дар шароити Тоҷикистон таҳқиқ гардидаанд.

Муаллиф якҷанд сабабҳои монеасозии рушди таҷрибаи миллии консессиониро муайян карда, новобаста аз ин қайд менамояд, ки кӯшишҳои фаъоли баимзорасонии шартномаҳои консессионӣ дар Тоҷикистон аз лиҳози манфиатнокии иқтисодию иҷтимоии татбиқашон хело муваффақ мебошанд.

Бо дарназардошти захираҳои бойи табиӣ, дар таҳқиқоти мазкур иқтидор ва дурнамои ҷалби минбаъдаи сармоягузориҳои хориҷӣ ба соҳаи энергетика ва коркарди конҳои ашёи хом асоснок гардидааст.

Зербоби дуюми боби якум – «Асосҳои ҳуқуқии танзими муносибатҳои консессионӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» номгузорӣ ва дар он ҷараёни пайдоиш ва ташаккули заминаҳои ҳуқуқии танзими муносибатҳои консессионӣ таҳлил гардидаанд.

Муаллиф асосҳои ҳуқуқии танзими муносибатҳои консессиониро дар кишвар ба гурӯҳҳои умумӣ ва махсус ҷудо менамояд. Ба гурӯҳи умумӣ он асосҳои ҳуқуқие пешниҳод гардидаанд, ки ҷиҳати рушди муносибатҳои ҳуқуқии консессионӣ шароит фароҳам оварда, қоидаҳои умумии рафтормо барои иштирокчиёни шартномаҳои консессионӣ инъикос мекунанд. Ба гурӯҳи махсус бошад, санадҳои қонунгузорию мансуб доништа шудаанд, ки бо худ махсусияти танзими пурраю ҳамҷонибаи муносибатҳои консессиониро фаро гирифта, дар ин маврид Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи консессияҳо» ва якҷанд санадҳои зерқонунии дар асоси он қабул шуда, инчунин, Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба инобат гирифта шудааст.

Аввалин маротиба ба чунин намуди шартномаҳо бахшида шудани як боби алоҳидаи Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон қадами муҳим баҳогузорӣ шуда, дар таҳқиқоти мазкур миёни меъёрҳои дахлдори Кодекси маданияи ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи консессияҳо» аз соли 2011 таҳлили ҳуқуқӣ анҷом ёфта, фарқиятҳо ошкор ва зарурати такмили минбаъдаи қонунгузорӣ зикр шудааст.

Боби дуюм – “Асосноккунии назариявии табиати ҳуқуқии шартномаи консессионӣ” аз ҷор зербоб иборат мебошад. Зербоби якуми боби дуюм – “Мафҳум ва табиати ҳуқуқии шартномаҳои консессионӣ” номгузорӣ шуда, дар он тафсириҳои энциклопедӣ ва андешаҳои олимони соҳа дар мавриди мафҳум ва табиати ҳуқуқии шартномаҳои консессионӣ таҳлилу ҷамъбасти гардидаанд.

Дар тадқиқот тасдиқ шудааст, ки миёни олимони дар бобати табиати ҳуқуқии шартномаи консессионӣ ақидаи гуногун ҷой доранд. Муаллиф ба хусусияти маданӣ-ҳуқуқӣ доштани шартномаи консессионӣ афзалият дода, ин мавқеъро аз нигоҳи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон асоснок кардааст.

Зербоби дуюми боби дуюм – “**Хусусияти таркиби субъективии шартномаи консессионӣ**” ном дошта, дар он масъалаҳои вобаста ба вазъи ҳуқуқии тарафҳои шартномаи консессионӣ, яъне конседент ва консессиядор мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд.

Бо таҳлили мавқеи олимони соҳа ва талаботи қонунгузори ҷорӣ тасдиқ шудааст, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар муносибатҳои бо қонунгузори маданӣ танзимшаванда ҳамчун шахси ҳуқуқӣ бо иштирокдорони дигари ин муносибатҳо дар асосҳои баробар иштирок менамояд. Дар зербоби мазкур вобаста ба тақмили қонунгузори дар муносибат ба консессиядор тақлифҳо пешниҳод шудаанд.

Зербоби сеюми боби дуюм – “**Хусусиятҳои бастании шартномаҳои консессионӣ**” номгузори шуда, дар доираи он масъалаҳои муқосисавӣ – ҳуқуқӣ ва таҷрибаи амалии бастании чунин шартномаҳо мавриди таҳлил қарор гирифтанд. Зикр гардидааст, ки шартномаҳои консессионӣ дар Тоҷикистон дар муқоиса бо баъзе кишварҳои хориҷӣ дар ҳар як ҳолат алоҳида аз ҷониби тарафҳо таҳия ва ба имзо расонида шуда, таҷрибаи истифодаи шартномаҳои намунавӣ дида намешавад.

Диссертант асосҳои ҳуқуқии танзимкунандаи масъалаҳои бастании шартномаҳои консессиониро таҳлил намуда, дар асоси озмунҳо ба консессия додани объектҳо дуруст ва мутобиқ ба таҷрибаи байналмилалӣ бастании шартномаҳои консессионӣ баҳогузори кардааст.

Зербоби чоруми боби дуюм – «**Таносуби шартномаҳои консессионӣ бо шартномаҳои ба ҳам алоқаманд**» ном дошта, дар он диссертант таносуби илмию ҳуқуқии шартномаи консессиониро бо шартномаҳои иҷора, консессияи тичоратӣ, паймонкорӣ ва созишнома дар бораи тақсмоти маҳсулот анҷом додааст.

Дар зербоби мазкур хусусиятҳои умумӣ ва фарқкунандаи шартномаи консессионӣ бо шартномаҳои зикршуда таҳлил гардида, муайян шудааст, ки аз рӯи хусусиятҳои махсуси худ шартномаҳои консессионӣ навъи мустақили шартномавӣ мебошанд ва якҷанд хусусиятҳои умумии шартномаи консессионӣ бо созишнома дар бораи тақсмоти маҳсулот нишон дода шудааст.

Боби сеюми таҳқиқоти диссертатсионӣ – “**Иҷрои уҳдадорӣ дар доираи шартномаи консессионӣ**” ном дошта, дарбаргирандаи се зербоб мебошад. Дар зербоби якуми боби сеюм – “**Ҳуқуқ ва уҳдадорӣ**ҳои

субъектони шартномаи консессионӣ” маҷмӯи ҳуқуқ ва уҳдадорихои тарафҳои шартномаи консессионӣ аз нигоҳи илми ҳуқуқшиносӣ, таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ ва талаботи қонунгузори Чумхурии Тоҷикистон мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст.

Зербоби дуюми боби сеюм – “**Кафолати ҳуқуқҳо тибқи шартномаи консессионӣ**” номгузорӣ гардидааст. Дар зербоби мазкур асосҳои назариявӣ ҳуқуқӣ ва таҷрибаи амалии татбиқи кафолатҳо дар муносибатҳои консессионӣ мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд. Бо дарназардошти он ки ба имзорасонӣ ва татбиқи шартномаҳои консессионӣ, махсусан ба ҷалби сармоягузориҳои хусусӣ дар соҳаҳои хусусияти иҷтимоидоштаи фаъолияти давлатӣ ва идоракунии самараноки молу мулки давлатӣ нигаронида шудааст, зарур шуморида шудааст, ки нисбат ба консессиядор, аз ҷумла консессиядори ватанӣ бояд номгӯи кафолатҳои дар қонунгузори сармоягузори Чумхурии Тоҷикистон муқарраршуда тавсеа гарданд.

Зербоби сеюми боби сеюм – “**Ҷавобгарии тарафҳои шартномаи консессионӣ барои иҷро накардани уҳдадорихо**» номгузорӣ шуда, дар он масъалаҳои вобаста ба иҷрои шартҳои шартномаи консессионӣ, инчунин, ҷавобгарӣ барои иҷро накардан ё ба таври дахлдор иҷро накардани ин шартҳо мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд. Масъалаи мазкур аз он ҷиҳат муҳим арзёбӣ гардидааст, ки бинобар хусусияти таркиби субъективии шартномаҳои консессионӣ ба ҳайси яке аз тарафҳо ташкилоти оммавӣ-ҳуқуқӣ баромад мекунад.

Дар қисмати хулосавӣ рисолаи диссертатсионӣ маҷмӯи масъалаҳои таҳқиқшуда ҷамъбаст гардида, баҳри такмили қонунгузори соҳа ва таҷрибаи амалии бастанӣ шартномаҳои консессионӣ дар Тоҷикистон таклифҳо манзур гардидаанд.

Таҳлили анҷомёфтаи автореферати диссертатсияи мазкур ба хулосае меорад, ки мавзӯ ва мундариҷаи он ба шиносномаи ихтисоси 12.00.03. – Ҳуқуқи граждани, ҳуқуқи соҳибкорӣ, ҳуқуқи оилавӣ, ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ, ки аз тарафи Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Чумхурии Тоҷикистон тасдиқ гардидааст, ҳамзамон дигар талаботҳо, аз қабили навгонӣ, риояи одоби илмӣ ва ғайра мутобиқ мебошад.

Дар баробари ин, тибқи банди 5 тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот пешниҳод дар хусуси таҳия намудани шартномаҳои намунавӣ консессионӣ дорои хусусияти тавсиявӣ дар соҳаҳои алоҳидаи иқтисодиёт нопурра ба назар мерасад. Хуб мебуд, ки дар доираи таҳқиқоти мазкур ин мушкилот бештар кушода шуда, манфиатнокии таҳияи чунин шартномаҳо ва бо қарорҳои санади меъри

хуқуқӣ тасдиқ гардидани он пешбинӣ мегардид. Ба назар чунин мерасад, ки дар сурати бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ гардидани чунин шартномаҳои намунавӣ имконияти ворид намудани тайиру иловаҳоро ба он мушқил мегардонад. Таклифи мазкур барои идомаи минбаъдаи таҳқиқоти зикршуда пешниҳод гардида, ба ҳеч вачҳ сатҳи илмии рисолаи анҷомёфтаро коста намегардонад.

Дар маҷмуъ диссертатсияи унвонҷӯ Абдуллозода А.Р. дар мавзӯи “Шартномаҳои консессионӣ: дурнамо ва рушд” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.03. – Ҳуқуқи граждани, ҳуқуқи соҳибқорӣ, ҳуқуқи оилавӣ, ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст, мутобиқ мебошад ва унвонҷӯ барои дастрасӣ ба дараҷаи илмии зикршуда сазовор мебошад.

Муқарриз,

Ректори Донишкадаи омӯзгорӣ

Тоҷикистон дар ноҳияи Рашт

номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент

. Раҷабзода М. Н.

Имзои Раҷабзода М.Н.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсусӣ

Донишкадаи омӯзгорӣ Тоҷикистон

дар ноҳияи Рашт

« 27 » 08 2024 с.

Шодизода Н.М.

Суроғаи муқарриз:

Ҷумҳурии Тоҷикистон, Донишкадаи омӯзгорӣ

Тоҷикистон дар ноҳияи Рашт, 734025, ноҳияи Рашт,

ш. Фарм, кӯчаи Э. Муҳиддин-63,

Тел. корӣ: (8) 313121103.

E-mail: rajabov.m.1973@mail.ru